

KAARI UTRIO

vehkalaHDEN NEIDOT

TAMMI

KAARI UTRIO

Vehkalahden
neidot

TAMMI

HELSINKI

© OY AMANITA LTD 1971

ISBN 978-952-04-1132-9

PAINETTU EU:SSA

HENKILÖT

Salmenkylän HAKILAN KARTANOSSA asui Brandin suku:

Suunna Brita, vanhus

Eerik Brand, hänen poikansa, Vehkalahden knaappi ja ylpeä mies

Helleka Pilhjärta, Eerik Brandin ensimmäinen vaimo, kuoleva

Haapasaaren Johanna, Eerik Brandin toinen vaimo

Eerik Brandin lapset: Eerik, Margareeta, Helleka ja Jaakko, nämä

Helleka Pilhjærtasta

Matti ja Toratea, nämä Haapasaaren Johannasta

Salmenkylän BLEKARIN KARTANOSSA asuivat Husgafvelit:

Eerik Husgafvel, Vehkalahden knaappi

Kristiina Wundranck, hänen vaimonsa, hurskas ja kovasydäminen

Eerik Husgafvelin lapset: Martti, Vilken, Siffred ja Anna

Lisäksi Margareeta Brandin ja hänen sisarensa Hellekan elämään vaikuttivat:

Agneta Poitz, Poitsilan neiti ja oikea aatelinen

Kaarle Hannunpoika Danska, valtionhoitajan luottamusmies, jolla oli ruskeat silmät ja yhteen kasvaneet kulmakarvat

Bert van Velen, Viipurin porvari

Anna van Velen, edellisen vaimo, rouva Helleka Pilhjärtan sisar

Hannu Pietarinpoika Degen, rikas porvari

Antti Kultaseppä, viipurilainen joka nai säätynsä yläpuolelta

Jöns Huggut, ylpeä lampuoti Pyötsaaresta
Filip Tuomaanpoika, Kokemäen Vuolteen kartanon herra, saituri
Kristiina, edellisen nöyrä tytär
Olavi Abrahaminpoika Ulf, Mynämäen Aarlahden kartanon herra
Nicolaus Carhu, Mynämäen maarovasti jota rakastettiin enemmän
kuin hän ansaitsi

SALMENKYLÄN
AATELI

BRANDIN SUKU

Anno Domini 1455

”Aa lullaa lastaa,
muari tuli vastaa,
keppi käsis, pussi seläs,
piikkitossot jalas...”

Oman äänen tasainen hyrinä alkoi nukuttaa Margareetaa itseäänkin. Luomet lupsahtelivat raskaasti ja hän sai ponnistella pitääkseen silmänsä auki. Niitä kirvelikin niin kipeästi, naistentuvan tulisija savutti aina tällä tuulella. Voi miten ihanaa oli painaa silmänsä hetkeksi umpeen... värttinän terävä pisto sai Margareetan hereille.

– Sinun pitää nukuttaa lapsi eikä itseäsi, tyttö, ymmärtävä ääni lievensi hieman sanojen kovuutta, mutta Margareeta katsoi kuitenkin säikähtäneenä suunna Britaan, joka oli jo keskittynyt värttinäänsä. Margareeta tiesi ettei vanhalta naiselta jäänyt mitään näkemättä vaikka hän vähän väliä valitteli sokeuttaan. Margareeta huokaisi ja polkaisi kehdon keinumaan.

”...saisin itsekin levätä,
lapsen orja jouten olla.”

Vauva ei ilmeisesti aikonut nukkua lainkaan. Se kiemurteli punaisen ja tuskaisen näköisenä peitteittensä sisässä ja päästi silloin tällöin kimeän kiukkuisen kiljahduksen. Joka kerran kun lapsi parahti kääntyivät kaikki katsomaan Margareetaa, ja vähitellen tytöstä alkoi tuntua että hänen pitäisi tehdä jotakin asian hyväksi. Ehkäpä pienen

pojan oli kuuma? Margareeta kumartui kehdon yli vetääkseen lapsen päältä paksut peitteet. Pienokainen oli potkinut kapalonsa auki ja sen säälittävät tikkumaiset raajat huitoivat älyttömästi ilmassa. Margareeta tarkasteli sitä epäröiden; hänen kai pitäisi kapaloida lapsi uudelleen, mutta se tuntui ylivoimaiselta tehtävältä.

Kuolevan raskas hinkuva hengitys katkesi.

– Margareeta, anna lapsen olla!

Rouva Helleka Niilontyttären ääni oli niin selkeä ja terävä, ettei kukaan sen kuullessaan olisi uskonut hänen maanneen jo monta viikkoa naistentuvan korkeassa vuoteessa kuolemaa tekemässä. Rouva Helleka tiesi, että hänen päivänsä olivat luetut, mutta avaimiaan ja emännänvaltaansa hän ei aikonut luovuttaa seuraajalleen ennen kuin sielu lentäisi ulos hänen suustaan ja pappi tekisi ristimerkin hänen päälleen. Vuoteen punaisenkirjavat verhot vedettiin päivisin syrjään niin että rouva saattoi nähdä, mitä hänen perheensä ja piikansa puuhasivat. Nähdä ja komentaa, sillä rouva Helleka ei uskonut minkään asian tulevan kunnolla tehdyksi ellei hän itse yksityiskohtaisesti selittänyt, käsenyt, korjannut ja oikonut erehtynyttä raukkaa. Neuvoihin kuuluivat erottamattomasti tukkapöllyt jotka nykyään olivat kyllä käyneet kovin heikoiksi sitä mukaa kuin rouvan jäntevä käsi heikkeni. Tukkapöllyt ja nipistykset ja korvapuustit rouva Hellekan tyttärille ja piioille, terävät ja ivalliset sanat hänen seuraajalleen.

– Aiotko palelluttaa vauvan, tyhmä tyttö? Näethän, että se on melkein alasti, Helleka-rouvan täytyi välillä vetää ilmaa kipeisiin keuhkoihinsa. Margareetasta oli äidin hinkuminen hirveää kuultavaa. – Minä olen itse auttanut sen lapsen maailmaan, ja Jumalan ja Pyhän Neitsyen avulla se totisesti tulee elämään kauemmin kuin minä!

Helleka-rouva hengitti jälleen ja katsoi vihaisesti Margareetaan.

– Ei kuitenkaan sinun ansiostasi, Margareeta, hän lisäsi kuivasti. Margareeta kyyristyi kehdon ääreen. Vauva kiljui melkein sinisenä kasvoiltaan. Olipa hyvä, että kehto – ja niin myös Margareeta – oli niin kaukana äitirouvan vuoteesta. Täällä oli turvassa rangaistuk-

selta, sillä rouva Helleka ei enää pitkään aikaan ollut noussut vuoteesta muuta kuin piikojen tukemana.

Pyöreä, verevä nainen tuli Margareetan viereen.

– Eihän Margareeta vielä ymmärrä, rouva... Hänhän on vasta seitsemänvuotias.

Margareeta nielaisi. Johannan pullea olemus ja iloinen ääni tuntuivat mukavilta, jollakin tavalla turvallisilta. Hän oli monta kertaa ajatellut, että Johanna olisi hyvä äitipuoli – ainakin parempi kuin monet muut jotka olisivat mielellään tulleet Hakilan kartanon emännäksi Helleka-rouvan jälkeen. Johannan lasta liekutti mielellään, velipuolella oli niin kauniit siniset silmätkin, ja lystikäs hius-tupsu pääläella – jos se vain olisi nukkunut!

Rouva Helleka Niilontytär, Pilhjärtan sukua, tutki arvostelevasti kilpailijaansa – voitollista kilpailijaansa, sillä oli selvä, että Johanna seuraisi häntä Eerik Brandin vaimona.

Helleka-rouvan suupielet vääntyivät hienoisen katkeraan hymyyn, sillä Johanna oli nuori ja terve ja hänen oma ruumiinsa oli taudin kuihduttama kasa teräviä luita, joiden yli sairaalloisen kellertävä iho pingottui rumana ja vastenmielisenä. Tauti oli harventanut hänen pitkät vaaleat hiuksensa, ja vaikka hän ei ollut vielä vanha, ei neljääkymmentä täyttänyt, hänen palmikkonsa, jonka piit joka aamu kampsivat huolellisesti, muistutti vanhan mummon ohutta tukkaa, se oli kuin rotanhäntä, josta ei edes kannattanut kiertää nutturaa.

Mutta Johannalla oli hiuksia entisenkin emännän edestä. Johannan paksu punertavanruskea palmikko oli kierretty nutturalle hunnun alle – hunnun, jota hänellä ei oikeastaan ollut minkäänlaista oikeutta käyttää, sillä pappi ei ollut vihkinyt häntä Eerik Brandiin, vaikka heillä oli jo lapsi. Ei vielä, Helleka-rouva ajatteli, mutta pian. He odottavat varmasti innokkaasti kuolemaani.

Se oli väärin ajateltu, ja hän tiesi sen itsekin, sillä Johannan päässä ei koskaan ollut epäystävällisiä ajatuksia – joskus Helleka-rouva epäili, ettei siellä ollut yleensä minkäänlaisia ajatuksia. Mitenkähän kartanon kävisi sitten kun hän itse lepäisi kirkon lattian alla? Kun tyttäretkin olivat vielä niin nuoria...

– Kapaloi lapsi ja anna sille ruokaa, Johanna. Etkö näe, että se huutaa nälkänsä?

– Kyllä, rouva, Johanna oli moitteettoman tottelevainen ja nöyrä. Hänen käytöksensä ei ollut koskaan röyhkeää eikä hän antanut kenenkään ymmärtää, että hän olisi pian emäntä Hakilan kartanossa. Helleka-rouva arveli moisen nöyryyden johtuvan Johannan yksinkertaisuudesta. Hupsu nainen ei osannut pitää puoliaan.

Oikeastaan Johannalla ei ollut mitään häpeämistä elämässään. Asiaa oli pohdittu pitkään ja hartaasti kirkkoherra Conradin kanssa. Eerik Brand ei säästellyt oluitaan silloin kuin oli tärkeistä asioista kysymys, ja ylenmääräisellä juottamisella ja syöttämisellä pehmitetty kirkkoherra muisti ennen pitkää, että joskus satoja vuosia siten Hänen Pyhyytensä paavi oli antanut tällaisia tapauksia koskevan säädöksen. Se oli varsin mukava säädös ja sopi erinomaisen hyvin juuri Eerik Brandin pulmaan.

Oli nimittäin säädetty – ja ilmeisesti tästä säädöksestä oli jonkinlainen todistekin olemassa Vatikaanin arkistoissa, vaikka se olikin epävarmaa – että mies saattoi ottaa itselleen uuden vaimon, jos edellinen puoliso sairastui niin ettei kyennyt täyttämään aviollisia velvollisuuksiaan. Tämä tietysti edellytti, että tauti oli kuolemantautia ja että edellinen vaimo ruokittaisiin hyvin ja pidettäisiin lämpimänä ja muutenkin hoidettaisiin kaikin puolin niin kuin kristityn ihmisen tulee vaimonsa hoitaa – olkoonkin, ettei siitä olisi enää mitään hyötyä, koska nainen kumminkin pian kuolisi pois. Mutta Viimeisellä Tuomiolla kaikki tällainen katsottaisiin kyllä asianomaisen hyväksi, vakuutti kirkkoherra Conrad, ja sopihan siitä muistuttaa, jos se tuntui unohtuneen. Viimeiseen Tuomioon kun oli vielä niin pitkä aika.

Eerik Brand ja rouva Helleka Niilontytär olivat tyytyväisiä. Tällä tavalla saataisiin tämä kiusallinen asia järjestykseen. Rouva Helleka oli hurskas nainen eikä sallinut minkäänlaista siveetöntä elämää talossaan, mutta näinhän ei kukaan päässyt puhumaan sopimatonta Hakilan elämästä. Kun kerran kirkkoherra itse oli tällaisen neuvon antanut – silloinhan kaikki oli niin kuin pitikin, eikö totta?

Kirkkoherra Conrad ryki hieman vaivautuneena ja selitti, että säädös oli kovin vanha eikä hän ollut koskaan kuullut että sitä olisi noudatettu, ei varmasti ainakaan täällä Vehkalahdella. Mutta Eerik Brand ratkaisi asian iskemällä tuoppinsa pöytään ja sanomalla, että hänelle se sopi erinomaisesti; rouva Helleka saattaisi riutua taudissaan vielä vuosia eikä hän aikoisi sinä aikana pitää yksinäistä vuodetta – sellainen oli jo terveydellekin vaarallista, sehän tiedettiin.

Tähän kirkkoherra Conrad yhtyi sydämensä pohjasta, sillä hänellä oli pappilassaan pullea emännöitsijä ja seitsemän lasta, jotka eivät olleet ainakaan selibaatista syntyneet. Puhuttiin paljon pappien siveydestä, ja munkeille sellainen puhe sopikin kirkkoherran mielestä. Toista oli suuren seurakunnan kirkkoherran, jolla jo ylenmääräisen työn vuoksi oli terveys vaarassa. Kirkkoherra Conrad ei voinut uskoa että Pyhä Kirkko kaatuisi hänen seitsemään lapseensa, ne kun olivat kaikki vielä terveitäkin.

Sillä lailla Johanna tuli Hakilan kartanoon. Eerik Brandilla oli ilmeisesti ollut nainen katsottuna, kun hän oli ruvennut tästä asiasta puhumaan, sillä heti vesien auettua hän oli purjehtinut Haapasaa-reen ja tuonut sieltä iloisen, punaposkisen neidon, parikymmenvuotiaan, korkeapovisen ja vuoteessa viihtyvän.

Rouva Helleka oli tarkastanut naisen, päätellyt hänen olevan terveen ja työkykyisen ja lähettänyt hänet miehensä vuoteeseen. Ja sen seurauksena pieni Matti-poika kiljuu nyt kehossa.

Helleka-rouva huokaisi. Johanna tulisi varmasti saamaan paljon lapsia. Lapsia jotka tulevaisuudessa riitelisivät Hakilan perinnöstä Helleka-rouvan lapsien kanssa.

Johanna oli avannut paitansa nauhat edestä ja imetti vauvaa. Helleka-rouva katseli väsynein silmin savuista naistentupaa, imettävää Johannaa, kehtoa joka keinahteli vielä hiljaa, Margareetan vaaleaa päätä, suunna Britaa, joka ei hetkeksikään luopunut värttinästänsä – he kaikki elivät, jäisivät elämään, puhuisivat, liikkuisivat, joisivat, söisivät, eläisivät vielä kun madot asuisivat Helleka-rouvan pääluiden sisällä ja hänen ruumiinsa olisi tomua.

Helleka Niilontytär Pilhjärta teki ristinmerkin, ei nopeasti ja tarmokkaasti niin kuin hänen tapansa tavallisesti oli vaan hitaasti, ikään kuin toivottomasti. Niin se oli, kaikkien oli mentävä kerran – hän vain olisi halunnut elää vielä vähän aikaa, edes seuraavan vuoden – edes pääsiäiseen – Pyhä Neitsyt, anna minulle aikaa edes jouluun, edes jouluun...

Naistentuvan matala ovi avautui. Lokakuisen illan pimeys tuntui tulvivian sisään kylmän ilmapirran mukana. Johanna suojasi käsillään imevää lasta ja paljaita rintojaan.

– Sulje heti ovi, Helleka-rouva kivahti vihaisesti. – Johanna saa rintoihinsa kuolemantaudin! Etkö näe, että hän imettää?

Sisään pujahtanut pieni vaaleatukkainen tyttö oli painanut oven kiinni ennen kuin Helleka-rouva oli ehtinyt lopettaa torumisensa. Tytön kirkkaansiniset silmät katsoivat anteeksipyytävästi Johannaan.

– Suo anteeksi, Johanna. Olisin jäänyt ulos, jos olisin tiennyt, että sinä syötät vauvaa. Eihän se vain saanut kylmää?

Johanna hymyili hyväluontoisesti pikkuvanhalla äänellä esitetylle anteeksipyynnölle.

– Ei se mitään, Helleka. Missä sinä olet ollut?

Pieni sinisilmäinen tyttö – hän oli ehkä kuuden vanha – livahti suunna Britan viereen ja tarttui vanhuksen hameenhelmaan kuin turvaa etsien.

– Kävin Marjatta Matintyttären luona, pikkuvanha ääni sanoi puolustelevasti.

Helleka-rouva nousi puoleksi istuvaan asentoon vuoteessaan ja aukaisi suunsa torumiseen, kun voimakas yskänpuuska valtasi hänet ja hän vajosi takaisin haukkoen henkeään suunympäryyksiä sinisenä, painoi kädellään rintaansa, lepäsi hetken ja sanoi sitten moittivasti:

– Sinun asiasi ei ole käydä Marjatta Matintyttären luona, Helleka. Marjatta Matintytär on syntinen nainen ja tartuttaa syntinsä sinuunkin.

– Äitrouva, Marjatan mökki on jääkylmä eikä hänellä ole ruokaa lapsille. Vauvakin näkee nälkää, koska Marjatalta ei enää tule maitoa. Marjatta sanoi, että se kuolee varmasti pian, jos se ei saa ruokaa.

– Se on huorilapsen osa, Helleka-rouva mutisi hiljaa. Hän puri hampaansa yhteen, hänellä oli ilmeisesti tuskia.

Tyttönen katsoi äitiään ilman myötätuntoa.

– Monet ihmiset käyvät Marjatan luona, äitirouva, hänen ääneensä pujahti odottamaton ilkeys vaikka siniset silmät katsoivat sairasta kirkkaina ja vilpittöminä. – Eerik Husgafvel, ja Näkin isäntä ja Martti Wundranck ja monet muut. Eikö synti tartu heihin, äitirouva?

Helleka-rouva urahti jotakin. Hänen silmänsä olivat kiinni ja hän huohotti hiljaa. Suunna Brita avasi odottamatta suunsa:

– Helleka tekee oikein käydessään katsomassa Marjatta Matintytärtä ja hänen onnettomia lapsiaan. Jos heillä on nälkä, Hakilasta on vietävä sinne vähän jauhoja. Marjatta Matintytär on syntinen nainen, niin kuin sanoit, miniä, mutta Vapahtaja käski meitä antamaan anteeksi syntisille. Eikö hän itsekin armahtanut Maria Magdaleenan?

Luiseva käsi lasi kerrankin värttinän helmaan ja silitti pikku Hellekan vaaleaa päätä.

– Sinä olet hyvä lapsi, Helleka, armelias ja nöyrä. Se on Pyhälle Neitsyelle otollista.

Margareeta katseli vierestä sisartaan ja hänen teki mielensä irvistää. Vai oli Helleka armelias ja nöyrä! Kuinka voi olla armelias ja nöyrä vaikka rikkoi vanhempiensa käskyjä? Häntä, kuuluaista, ei koskaan ylistetty armeliaaksi. Hänkin olisi mielellään mennyt Marjatta Matintyttären luo, jos olisi uskaltanut, sillä Marjatan lapset saivat kasvaa niin kuin halusivat ja olivat uskomattoman viljejä ja kekseliäitä, heidän kanssaan oli aina hauskaa. Mutta hän ei uskaltanut, koska äitirouva oli kieltänyt. Ja tässä oli nyt palkka: tottelematon Helleka, pikkusisko, korotettiin hurskaiden joukkoon.

Ääneen Margareeta ei sanonut mitään, ei myöskään Helleka-rouva puhumattakaan Johannasta, joka suhtautui suunna Britaan melkein taikauskaisella kunnioituksella.

Suunna Brita oli Kymistä, Kymenkartanon voudin tytär, ja hänen veljensä oli ollut munkkina Viipurin dominikaaniluostarissa, seikka

joka antoi suunna Britalle tiettyä arvovaltaa kaikenlaisissa uskonnollisissa kysymyksissä. Voitiinhan olettaa, että munkin sisar tiesi taivaallisista enemmän kuin tavallinen syntinen. Suunna Brita ei sitä paitsi ollut muutenkaan tavallinen syntinen vaikka veljen sädekehä ei olisikaan luonut loistetta hänen päälleen.

Aikoinaan, kymmeniä vuosia sitten suuren kuningatar Margaareetan aikana hyvän piispan Maunu Tavastin vielä eläessä Eerik Brandin isä Jaakko oli tehnyt asiaa Hakilasta Kymenkartanoon. Hän lähti alun perin lohia hakemaan ja toi tullessaan takaisin Vehkalahdelle kauniin ja hurskaudestaan kuuluisan vaimon.

Kymenkartanon asiat olivat siihen aikaan – ja oikeastaan vieläkin – kummallisella mallilla, ja suunna Brita kertoi mielikseen iltaisin naistentuvassa istuessaan mahtavasta ritarista Bo Joninpoika Gripistä, joka oli lahjoittanut Kymenkartanon suurelle Vadstenan luostarille. Suunna Brita ei tietenkään ollut itse nähnyt herra Bo Joninpoikaa – niin vanha hän ei sentään ollut mutta tiesi kertoa kammottavia juttuja tästä Ruotsinmaan mahtavimmasta ylimyksestä. Lapset kuuntelivat hänen hidasta puhettaan silmät pyöreinä, suu ihmetyksestä ammollaan ja mukavat kauhun väritykset selässään. Herra Bo oli ollut murhaaja ja talonpoikien sortaja, määrännyt heikkoa Albrekt-kuningasta miten mieli ja häikäilemättömästi riistänyt lampuotejaan, jopa vihapäissään ruoskinut heitä.

Kertomuksen kohokohdassa lapset takertuivat toisiinsa ja suunna Britan ääni kohosi hänen kuvaillessaan kuinka herra Bo oli seurannut ensimmäisen vaimonsa ensimmäistä synnytystä, ja kun naisparka oli kesken polttojen kuollut tuskiinsa niin kuin naisten tapa ikävän usein oli, herra Bo oli ottanut veitsen ja leikannut kuolleen vaimonsa vatsasta ulos vielä elävän sikiön. Lapsi tosin kuoli pian, mutta Bo-herra peri sen niin kuin hänen tarkoituksensa oli ollutkin.

Tässä ihon kananlihalle nostattavassa kohdassa rouva Helleka aina keskeytti kertomuksen ja määräsi lapsille jotakin hyödyllistä tehtävää. Seuraavana iltana suunna Brita ei sitten puhunut mitään herra Bo Joninpojan kauheuksista vaan kertoili hyvin muistavansa, kuinka Vadstenasta oli tullut Kymenkartanoa tarkastamaan herra

Gothmar, joka oli ylhäissäätyinen munkki ja mahtava herra. Herra Gothmar oli kovin ihastunut kartanon paikkaan, se kun lampuotitiloineen levittäytyi Hovinsaarelle ja Kolkansaarelle ja pystyi sillä tavoin hallitsemaan kolmea Kymijoen suuhaaraa, Langinkosken haaraa, Korkeakosken haaraa ja Huumanhaaraa. Korkeakosken haara oli tärkeä siksi, että siinä oli kahlaamo josta käsin voitiin vartioida Viipurista länteen johtavaa ratsutietä, ja kaikki haarat olivat luostarille erikoisen tärkeitä lohenkalastamoittensa vuoksi. Sillä luostarissa tarvittiin kalaa, sunna Brita huokaili, kukaan ei voi uskoa, miten paljon luostareissa syödään kalaa! Se johtuu siitä, että luostarien asukkaat ovat hurskaita ihmisiä eivätkä juuri lainkaan syö lihaa.

Ja lapset nyökyttelivät ymmärtäväisesti. Oli ilmiselvää, että Vadstenan hurskaat munkit ja nunnat tarvitsivat Kymijoen lohta.

Mutta kaikkipa eivät olleetkaan samaa mieltä. Närkästyneenä sunna Brita kertoi, kuinka aikojen kuluessa Viipurin linnanpäälliköt olivat kerta kaikkiaan ottaneet Kymenkartanon haltuunsa. Ensin heidän piti vain hoitaa kartanoa ja valvoa luostarin etuja, mutta vähitellen kaikki kartanon tuotto käytettiin linnan hyväksi eikä kalan kalaa enää viety Vadstenaan viljasta tai voista puhumattakaan.

Vadstenan ja Viipurin linnanpäällikköjen välillä oli käyty vuosikautista kiistaa Kymenkartanosta ja ennen kaikkea sen lohenkalastamoista. Sunna Brita ilmoitti selvästi olevansa luostarin puolella ja kävi asiasta viikoittaista suukopua poikansa Eerikin kanssa.

Eerik Brand unohti välillä pojankunnioituksensa jylistessään, että ajatuskin Kymenkartanon luovuttamisesta jollekin kaukaiselle ruotsalaiselle luostarille oli mahdoton, sillä kartanoa tarvittiin ehdottomasti rannikon puolustuksessa, vai halusiko sunna Brita, että vihavenäläinen pääsisi esteettä ihmisparkojen kimppuun niin kuin monasti ennen?

Sunna Brita mutisi jotakin Jumalan tahdosta, mutta Eerik Brand kuuli vain oman äänensä selittäessään, että Suomenlahden rannikon puolustusjärjestelmä oli paljon tärkeämpi kuin Bo Joninpojan sielunmessut Vadstenassa. Sitä paitsi Bo Joninpojan sielua ei voinut

pelastaa minkäänlainen määrä sielunmessuja, niin että ne menivät joka tapauksessa hukkaan. Kolkansaaren Äijövuori oli jo sadan messun arvoinen sillä parempaa vartiopaikkaa ei ollut koko Kymissä ja sieltä näkyivät vainovalkeat vaikka kuinka kauas.

Jos sunna Brita yritti vielä sanoa jotakin, Eerik Brand huomautti, että oli juuri Viipurin linnanpäällikköjen ansiota, että Jaakko Brand oli aikoinaan tullut Kymenkartanoon lohia hakemaan – lohet Jaakko-herra sai rälssivapauden lisäksi palkkioksi vartiopalveluksesta jota hänen miehensä suorittivat Salmenkylän linnavuorella ja muuallakin kun tarve vaati. Ja olisiko sunna Brita koskaan päässyt Vehkalahdelle ja knaapin vaimoksi jos Viipurin linnanpäällikkö ei olisi luvannut Jaakko-herralle lohia Kymenkartanosta? Ja kai sunna Britankin oli myönnettävä, että oli eri asia olla rälssimiehen vaimo, jota joskus jopa sanottiin rouvaksi, kuin luostarin lampuotikartanon voudin tytär?

Ja olihan sunna Britan se myönnettävä. Tullessaan Vehkalahdelle Hakilan kartanoon Jaakko Brandin vaimoksi hän oli astunut askelen ylöspäin. Hän oli rälssimiehen vaimo ja hänen ainoa poikansa Eerik oli aatelinen. Jotkut tosin hymähtivät Vehkalahden knaappien aateluudelle, mutta totista ja aitoa se oli vaikei siitä suoritettukaan ratsupalvelusta.

– Jos Marjatta Matintyttäreltä itseltään on maito loppunut, minä voin ottaa vauvan ja ruokkia sitä, Johanna sanoi ja katsoi epävarmasti sunna Britaan. Oliko hänen ehdotuksensa ehkä liian rohkea? Täytyihän syntisen naisen auttamisessa olla jokin raja. Johannasta tuntui vain niin pahalta ajatella pienokaista, oman pienen poikansa ikäistä, joka huusi nälkänsä, käänteli päätään löytääkseen äitinsä rinnan ja hamuili avuttomasti suullaan. Hän puristi vauvaa lähemmäksi rintaansa; tämän lapsen ei ainakaan koskaan pitänyt nähdä nälkää.

Sunna Brita nyökkäsi hyväksyvästi.

– Hurskaasti ajateltu, Johanna. Joku piiosta voi hakea lapsen tänne. Tämä lasketaan sinulle hyväksi Viimeisellä Tuomiolla, Johanna.

Helleka-rouva tuhahti vuoteellaan. Nyt saivat puheet Marjatta Matintyttäreestä riittää.

– Tytöt, tiedättekö mikä päivä tänään on?

Kaksi silmäparia kääntyi tuijottamaan häntä, Margareetan harmaansininen ja Hellekan sininen. He ovat kauniita lapsia, Helleka-rouva ajatteli äkkiä, mutta pikku Hellekan kanssa tulee vielä vaikeuksia. Kuinkahan Johanna osaa käsitellä häntä? Margareeta on hyvä pieni vaimonalku, ahkera ja tottelevainen, mutta Helleka on kummallinen. Ettei vain olisi joku katsonut hänen kehtoonsa pahalla silmällä.

– Tänään on Pyhän Ursulan ja yhdentoistatuhannen neitseen päivä.

Tytöt nyökkäsivät juhlallisesti, ja Helleka-rouva kertoi jälleen kerran kaikkien hyvin tunteman Pyhän Ursulan legendan. Helleka kuunteli silmät loistaen. Jo aivan pienestä asti, kuultuaan ensimmäisen kerran Pyhästä Ursulasta hän oli palavasti halunnut tulla tämän kaltaiseksi.

Pyhä Ursula oli ennen marttyyrikuolemaansa ollut kuninkaantytär kaukana Britannian maassa – kellään Hakilan naistentuvassa ei ollut juuri aavistusta siitä, missä moinen maa sijaitsi. Jännittävältä se joka tapauksessa kuulosti. Pakanallinen prinssi oli tullut kosimaan Pyhää Ursulaa joka oli kauniimpi kuin kuu ja tähdet taivaalla. Mutta hurskas kuninkaantytär halusi elää elämänsä neitsyenä niin kuin Vapahtajan äiti, ja hän lähti yhdentoistatuhannen hovineitonsa kanssa Roomaan, Pyhään Kaupunkiin ja vältti siten pakanaprinssin kosinnan. Paluumatkalla Herra antoi näille hurskaille naisille marttyyrikuoleman, sillä Kölnissä hirmuiset pakanalliset hunnit surmasivat heidät kaikki. Se oli autuas loppu, huokasi suunna Brita aina tarinan päätteeksi, sillä nykyisin ei enää kuultu tällaisista suurista uskonnollisista tapahtumista.

– Pikemminkin päinvastoin, rouva Helleka sanoi vakavasti ja risti itsensä, – olemmehan juuri kuulleet suuren kaupungin Konstantinopolin joutumisesta vääräuskoisten käsiin. Konstantinopolin asukkaat tosin olivat keretteläisiä ja uskoivat samalla tavalla kuin venäläiset, mutta olivathan he kuitenkin kristittyjä.

Suunna Brita nipisti huulensa yhteen, sillä hän ei voinut pitää jumalattomia venäläisiä kristittyinä.

Johanna oli hiljaa ja nöyrän näköinen, sillä hän oli vielä kirkottamatta ja saastainen synnytyksen jälkeen eikä hänen sopinut puhua uskonnollisista asioista.

Naistentuvan ovi aukeni jälleen. Tällä kertaa kylmän ilman tuulahdus tuntui virkistävältä tunkkaiseksi käyneessä ilmassa.

Eerik Brand, Hakilan herra, oli vielä neljäntäkymmenettä käydessäänkin komean näköinen. Tumma tukka laskeutui tasaisina laineina harmaan verkamekon kaulukselle, tuuheassa parrassa ei näkynyt ainoatakaan harmaata karvaa, hänen vartalonsa oli suora ja jäntevä, hammasrivi ehjä ja tummat silmät loistivat samalla tavalla kuin melkein kaksikymmentä vuotta sitten hänen noustessaan korkeaan häävuoteeseen puolisonsa Helleka Pilhjärtan viereen. Mutta tällä kertaa ne loistivat Johannalle. Helleka-rouva oli yhtä unohtunut kuin hän olisi ollut jo kuollut.

– Johanna, tänä iltana tulet päätupaan, Eerik-herra sanoi lyhyesti.

Johanna kihnutti itseään hermostuneesti. Hän ei tuntenut itseään koskaan vapautuneeksi herransa edessä.

– Herrani, Helleka-rouvan päättäväinen ääni kuului uudinvuoteesta. – Johanna on vielä kirkottamatta ja saastainen. Et voi maata hänen kanssaan.

Eerik-herra kumarsi sairaalle kuin vieraalle eikä omalle vaimolleen jonka kanssa oli siittänyt neljä lasta.

– Niin tosiaan.

Miehen arvosteleva katse kulki pitkin naistentuvan perälavitsalla kyhjöttävien piikojen riviä. Lopulta hän valitsi pyöreäposkisen isovatsaisen naisen ja viittasi päällään tuskin huomaamattomasti oveen päin. Sitten hän kääntyi ja harppoi ulos. Piika vilisti hänen peränsään punaisena ja hämmentyneenä.

Suunna Britan terävä komento lopetti perälavitsalta kuuluvan hihityksen. – Hiljaa! Tämä on vanha tapa ja talon isännän oikeus. Te tiedätte sen yhtä hyvin kuin minäkin. Tämä huvi loppuu teiltä kun Johanna-rouva on kirkotettu.

Johanna kirkotettiin marraskuun alkupuolella ja sitten ryhdyttiin valmistelemaan joulua. Vaikka Hakilan aitat ja varastot olivat suorastaan pullollaan tavaraa, viljaa, voita, metsänriistaa, kuivattua kalaa, komeita verimakkaroita, myytäviksi tarkoitettuja nahkoja, kaikkea mitä varakkaan kartanon aittoihin kuului, ei joulua tänä vuonna vietetty niin mahtavilla syömingeillä ja juomingeilla kuin ennen oli tapana.

Suunna Brita muisteli haikeasti vanhan ajan joulusyömistä, jolloin monet sairastuivat ja jotkut jopa kuolivat ähkyyn ja paljon tapeltiin oluen vuoksi ja taloja paloi, kun kynttilät sytyttivät jouluoljet. Se oli ollut hyvää aikaa, mutta nyt valtakuntaa hallitsi kuningas Kaarle Knuutinpoika Bonde, eikä kulunut yhtään vuotta ilman uutta veroa eikä yksiäkään käräjiä ilman rettelöitä voutien kanssa, ja niistä rettelöistä oli aina seurauksena raskaita sakkoja.

Hakilasta vietiin joka vuosi Viipuriin tavaroita myytäväksi Viipurin porvareille. Ennen tämä oli tuonut rahaa, todellista metallirahaa, jolla sitten oli voinut ostaa ulkomaan kankaita ja muuta mukavaa varsinkin naisväelle.

Nyt oli tämäkin muuttunut. Viipurin porvarit eivät pystyneet maksamaan viljasta ja nahoista entisiä hintoja, eivätkä he sitä paitsi saaneet lainkaan määrätä hintojaan, sillä kuningas oli määrännyt kaikelle tavaralle Tukholman hinnat. Voudit valvoivat kaupankäyntiä ja sitä, että hintoja myös noudatettiin, jopa käsityö- ja maataloustuotteitten hintoja.

Talonpojille asetetut raskaat uudet verot eivät koskeneet Hakilaa koska Eerik Brand oli muiden Vehkalahden knaappien tapaan vapaa vuotuisesta ja muistakin veroista eikä hänen lampuotiansa tarvinnut tehdä kruunulle päivätöitä. Mutta maassa oli sota, vaikka sitä ei täällä syrjäisessä Itämaassa kovin raskaana koettu.

Kuningas Kaarle Knuutinpoika kävi sotaa kruunustaan ja valtakunnastaan Tanskan Kristiern Oldenburgilaista vastaan, taisteli välillä ja piti välillä kovaa suukopua; Kaarle Knuutinpoika tiedettiin mieheksi, jolta eivät hevin sanat loppuneet, eivät varsinkaan silloin, kun oli vastustajan mustaamisesta kysymys.

Kaari Utrion rakastettu romaani ritariaajan Suomesta on jälleen täällä!

isarukset Margareeta ja Helleka kuuluvat köyhään maalaisaateliin. Miehet päättävät sen, kenen kanssa heidän on avioiduttava ja missä heidän on elämänsä elettävä.

Margareeta alistuu kohtaloonsa ja nai miehen, jota ei rakasta. Helleka puolestaan tahtoo luostariin, vaikka kaipuu ja intohimo korventavat hänen sisintään. Miten käy, kun molemmat kohtaavat rakkauden, joka uhkaa tuhota heidän vähätkin suunnitelmansa ja tehdä heistä hylkiöitä?

Kaari Utrio herättää *Vehkalahden neidoissa* henkiin 1400-luvun köyhän maaseudun ja rikkaan Viipurin, Suomen jossa pulavuodet ja sairaudet piinaavat kansaa ja hallitsijat vaihtuvat alituisen.

www.tammi.fi

84.2

ISBN 978-952-04-1132-9